

Anbefalinger til en styrket flersprogethedsdidaktik i grundskolens sprogfag og i Almen Sprogforståelse i gymnasiet

Arbejdsnotat på baggrund af PE-LAL-projektets afsluttende stakeholderworkshop

Petra Daryai-Hansen, Natascha Drachmann & Line Krogager Andersen

Der findes i dag mere end 7000 sprog i verden. Meget få af disse er integreret i skolernes læreplaner, og den sproglige mangfoldighed, der findes i nutidens samfund og klasserum, anses ofte som en udfordring. I flersprogethedsdidaktikken anerkendes og værdsættes denne mangfoldighed som en ressource, da formålet med flersprogethedsdidaktikken er at inddrage det samlede sproglige repertoire, der findes i klasserummet, og samtidig åbne for den sproglige mangfoldighed, fx ved at integrere verdens store sprog, små og truede sprog, regionale sprog og andre sproglige varianter samt sprog, der er beslægtede med sprog, der undervises i. Flersprogethedsdidaktik skaber på denne måde sammenhæng mellem det begrænsede antal obligatoriske sprog, som eleverne lærer i skolen (fx ved at trække på dansk i engelskundervisningen), elevernes øvrige sproglige ressourcer (fx førstesprog udover dansk) og den sproglige mangfoldighed, der findes i skolen, i det danske samfund og i verden.

I flersprogethedsdidaktikken anses flersprogethed som et almenmenneskeligt vilkår, fordi alle elever har kompetencer inden for mere end ét sprog, idet de lærer flere sprog i skolen og samtidig stifter bekendtskab med sprog udenfor skolen (fx via venner, rejser og sociale medier).

Flersprogethedsdidaktikken er dermed til gavn for alle elever, da den:

- **styrker elevernes tilegnelse af målsprog**, fordi der skabes rum for, at eleverne kan bygge ovenpå det, de allerede ved og kan fra andre sprog, når de skal lære nye sprog i skolen
- **udvikler elevernes flersprogede kompetencer**, fordi der skabes rum for sprog-sammenligninger på kryds og tværs af sprog, som udvikler elevernes sproglige bevidsthed, sprogforståelse, sproglige anerkendelse og sproglige almindannelse og dermed forbereder eleverne på at møde, leve og begå sig i en verden præget af sproglig mangfoldighed
- **øger praksisfagligheden**, fordi der skabes rum for, at eleverne kan gå på opdagelse i sprogenes verden og lege med, undersøge og eksperimentere med sprog, hvilket stimulerer elevernes sproglige nysgerrighed, sproglige glæde og motivation for at lære sprog
- **fremmer 'inkluderende grundskoleundervisning og ungdomsuddannelse' (FN's Verdensmål, delmål 4.1) og dermed trivsel**, fordi flersprogethedsdidaktikken gennem sit ressourcesyn anerkender, nyttiggør og bygger bro mellem den sproglige mangfoldighed, der findes i klassen, i samfundet og i verden.

Flersprogethedsdidaktikken skal ikke erstatte sprogundervisningen, men er tænkt som et supplement, der understøtter tilegnelsen af målsprog ved at bygge bro mellem de sprog, der udbydes i skolen, og ved samtidig at åbne sprogundervisningen for yderligere sprog.

Anbefalinger til en styrket flersprogethedsdidaktik i grundskolens sprogfag og i Almen Sprogforståelse i gymnasiet

På baggrund af de samlede drøftelser på PE-LAL-projektets afsluttende stakeholderworkshop, afholdt den 31. august 2023, formulerer projektgruppen nedenstående anbefalinger.

Anbefalingerne retter sig mod forskellige niveauer i den danske uddannelseskontekst. De samlede anbefalinger udgør et ønskescenarie for en styrket flersprogethedsdidaktik, der kommer hele vejen rundt. Hver anbefaling anses dog som et centralt bidrag i sig selv.

Anbefalingerne retter sig mod flersprogethedsdidaktik i sprogfagene i grundskolen med særligt fokus på de fem obligatoriske sprogfag (dansk, dansk som andetsprog, engelsk, fransk, tysk) og i Almen Sprogforståelse i gymnasiet. Vi anbefaler, at flersprogethedsdidaktik også integreres i skolens andre sprogfag samt øvrige fag. Disse fag ligger dog udenfor PE-LAL-projektets fokusområde, hvorfor der ikke er udarbejdet anbefalinger rettet mod disse.

Anbefalinger på makroniveau (læreplaner og lærernes grund- og efteruddannelse)

1. Vi anbefaler, at flersprogethedsdidaktik bliver en obligatorisk del af alle sprogfag som både middel og mål i sprogundervisningen og implementeres systematisk på tværs af sprogfag, klassetrin, niveauer og overgange for at skabe større kontinuitet og sammenhæng horisontalt og vertikalt i sprogundervisningen i uddannelsessystemet – fra grundskole, til ungdomsuddannelse, til læreruddannelse, til universitet. Vi anbefaler derfor også, at sprogfagenes prøveformer på tværs af uddannelsessystemet revideres, så de evaluerer både flersprogede læringsstrategier og flersprogede kompetencer.
 - 1.1 Vi anbefaler, at folkeskolens formålparagraf anerkender alle sprog som en ressource, og at flersprogethedsdidaktik integreres som et kompetenceområde i alle sprogfagenes læreplaner for at opnå afsmitning på undervisningspraksis i grundskolen og på, hvad grundskolelærere undervises i på læreruddannelsen.
 - 1.2 Vi anbefaler, at flersprogethedsdidaktik integreres i gymnasiet som en del af undervisningsområdet 'globale kompetencer' og som et fagligt formål i alle sprogfagenes læreplaner for at opnå afsmitning på undervisningspraksis i gymnasiet og på, hvad gymnasielærere undervises i på universitet.
 - 1.3 Vi anbefaler, at flersprogethedsdidaktik integreres på læreruddannelsen som et kompetenceområde i alle sprogfagenes læreplaner samt udbydes i efter- og videreuddannelsesregi for at opnå afsmitning på, hvad grundskolelærere undervises i på lærer- og efter-/videreuddannelsen, og hvad de tager med sig i deres undervisningspraksis i grundskolen.
 - 1.4 Vi anbefaler, at flersprogethedsdidaktik integreres på universitetet i de faglige mindstekrav for universitetsuddannelser rettet mod sprogundervisning i de gymnasiale

uddannelser og dermed i alle sproguddannelsernes læreplaner samt i modulet 'at være lærer' i studieordningen for teoretisk pædagogikum for at opnå afsmitning på, hvad gymnasielærere undervises i på universitetet og i pædagogikum, og hvad de tager med sig i deres undervisningspraksis i gymnasiet.

2. Vi anbefaler, at der etableres en national platform for flersprogethedsdidaktik på EMU, hvor flersprogethedsdidaktik både opføres som et tværgående tema i grundskolen og gymnasiet og integreres i læringsportalerne for de enkelte sprogfag og for Almen Sprogforståelse.

Særligt for grundskolen:

3. Vi anbefaler, at sprogfagene i højere grad og kontinuerligt fokuserer på flersprogethedsdidaktik som både et middel, der styrker sprogtilgængeligheden, og et mål, der udvikler flersprogethedskompetencer, så arbejdet med flersprogethedsdidaktik bliver et fælles ansvar og anliggende, der påbegyndes i grundskolens første sprogfag (dansk) og fortsætter i andet (engelsk) og tredje sprogfag (fransk/tysk). Derudover anbefaler vi, at flersprogethedsdidaktik integreres i yderligere sprogfag i grundskolen (almindelige indvandrersprog, modersmålsundervisning, spansk).
4. Vi anbefaler, at der etableres nationale faggrupper med repræsentanter på tværs af sprogfagene for at synliggøre og styrke samarbejdet mellem skolens sprogfag.
5. Vi anbefaler, at der i grundskolen fra 1. klasse indføres et nyt sprogfag, der bygger bro mellem de sprog, der undervises i, og åbner for den sproglige mangfoldighed, der findes i skolen, i det danske samfund og i verden. Sprogfaget tænkes som et supplement til de nuværende sprogfag. Formålet med det nye sprogfag er at lære og bruge sprog samt at stimulere elevernes sproglige nysgerrighed og sprogglæde ved via en undersøgende og eksperimenterede tilgang at arbejde med bl.a. sproglæringsstrategier, sproglig transparens, udvikling af metasprog og kobling mellem faglig og sproglig læring.

Særligt for danskfaget:

6. Vi anbefaler, at danskfaget vægter arbejdet med flersprogethed og sproglig mangfoldighed højere, så faget i højere grad inddrager andre sprog udover dansk. Danskfaget kan med fordel skimte til norskfaget, der systematisk åbner for bl.a. elevernes øvrige sproglige ressourcer og for et større nordisk sprogfællesskab, der rækker udover de skandinaviske sprog.

Særligt for dansk som andetsprogsfaget:

7. Vi anbefaler, at dansk som andetsprog i rammen af en flersprogethedsdidaktik indtænkes bredere i alle fag, så faget ikke begrænses til at være en læse/skrive-støttefunktion.

Særligt for fremmedsprogsfagene:

8. Vi anbefaler, at fremmedsprogsfagene inkluderer en større sproglig mangfoldighed, der rækker udover brobygning mellem skolens sprogfag, og at flersprogethedsdidaktikken i højere grad integreres i konkrete mål og praktiske anvisninger i fremmedsprogsfagernes læreplaner.

Særligt for Almen Sprogforståelse

9. Vi anbefaler, at Almen Sprogforståelse fortsætter med at bygge bro mellem skolens sprogfag og at latin inddrages med fokus på sproglig transparens i et sproghistorisk perspektiv, men at Almen Sprogforståelse derudover integrerer en større vifte af sprog, der rækker udover skolens fremmedsprogsfag og latin, så også elevernes øvrige sproglige ressourcer og nutidens sproglige mangfoldighed bringes i spil.
10. Vi anbefaler, at flersprogethedsdidaktikken bruges som brobygger til at styrke praksisfagligheden i Almen Sprogforståelse ved at etablere en større synergi mellem sproglig bevidsthed og analysefærdighed på den ene side og sproglig nysgerrighed, fantasi og kreativitet på den anden side.
11. Vi anbefaler, at undervisere i Almen Sprogforståelse tilbydes (efter)uddannelse for at styrke undvisernes flersprogethedsdidaktiske kompetencer og evne til i undervisningen at inddrage sprog, der rækker udover de sprogfag, som de selv underviser i.
12. Vi anbefaler, at der stilles en central eksamensopgave, der støtter op om forløbets formål med fokus på flersprogethed, og at gymnasier overvejer, hvordan valg af prøveform for Almen Sprogforståelse kan få indflydelse på undervisningspraksis.
13. Vi anbefaler, at der afsættes tid til tværfagligt udviklingsarbejde for de lærere, der underviser i Almen Sprogforståelse, og at gymnasier udarbejder en strategi for undervisning i Almen Sprogforståelse.

Anbefalinger på meso- og mikroniveau (skolen, læreren, undervisningsmaterialer, undervisningspraksis)

14. Vi anbefaler, at sprogundervisningen i højere grad er baseret på en flersprogethedsdidaktik, der åbner for elevernes sproglige ressourcer og for den sproglige mangfoldighed, der findes i klassen, i samfundet og i verden.
 - 14.1 Vi anbefaler, at sprogundervisningen i højere grad fokuserer på sprog i verden for at vække og stimulere den sproglige nysgerrighed, der findes hos nutidens børn og unge, og dermed styrke elevernes motivation for at lære sprog.

- 14.2 Vi anbefaler, at sprogundervisningen fokuserer på alle niveauer af sproget, når der arbejdes med sprogsammenligninger, så ikke kun lavere sproglige niveauer (fonologi, ortografi, morfologi, leksis/semantik, syntaks), men også højere sproglige niveauer (tekster, pragmatik, sociolingvistik, sprogsociologi) bringes i spil.
15. Vi anbefaler, at skolerne i højere grad faciliterer rammer for, at der kan etableres sprogteams og/eller faggruppemøder på tværs af skolens sprogfag for at styrke samarbejdet mellem sprogfagene og sproglærere.
16. Vi anbefaler, at skolerne og lærerne i højere grad faciliterer rammer for og initierer, at der skabes trygge og sprogvenlige skole- og klasserum, der åbner for den sproglige mangfoldighed, der findes i klassen, i samfundet og i verden, og hvor eleverne tør og har lyst til at bringe deres egne sproglige ressourcer i spil.
17. Vi anbefaler, at forlagene i højere grad udvikler nye og redidaktiserer eksisterende undervisningsmaterialer til sprogfagene, så de bygger på en systematisk og kontinuerlig flersprogethedsdidaktik på tværs af sprogfag, klasstrin, niveauer og overgange.
- 17.1 Vi anbefaler, at CFU'erne i højere grad inspirerer til og støtter lærere i at arbejde flersprogethedsdidaktisk ved at fokusere eksplicit på flersprogethedsdidaktik i deres udbud af undervisningsmaterialer til sprogfagene.
18. Vi anbefaler, at lærerne i højere grad initierer forældresamarbejde med fokus på elevernes sprog som ressource for at styrke elevernes læring og deltagelsesmuligheder i sprogundervisningen.

Baggrund for anbefalinger

Ovenstående anbefalinger er udarbejdet med afsæt i drøftelser fra PE-LAL-projektets afsluttende stakeholderworkshop, afholdt den 31. august 2023 på Københavns Universitet. Workshoppens formål var at drøfte anbefalinger for en styrket flersprogethedsdidaktik i grundskolens sprogfag (dansk, dansk som andetsprog, engelsk, fransk, tysk) og i Almen Sprogforståelse i overgangen til gymnasiet med repræsentanter fra forskellige dele af den danske uddannelseskontekst (bl.a. Undervisningsministeriet, NCFE, lærerorganisationer, læreruddannelsen, forlag, skoleledelse, lærere) for at få forskelligartede perspektiver og stemmer i spil. Workshoppens blev indledt med en præsentation af PE-LAL-projektet og projektets centrale forskningsresultater, hvorefter alle deltagere i grupper drøftede, hvordan flersprogethedsdidaktik kan styrkes i sprogfagene i grundskolen og i Almen Sprogforståelse i gymnasiet. Afslutningsvis blev gruppedrøftelserne opsummeret i plenum og referater fra gruppedrøftelserne blev sendt til projektgruppen.

På workshoppen deltog følgende personer – *de opstillede anbefalinger er ikke udtryk for den enkeltes holdninger:*

- Anne Holmen (professor og centerleder, Center for Parallelsproglighed og Internationalisering, Københavns Universitet)
- Anne Vibeke Vennerstrøm (uddannelseschef for teoretisk pædagogikum, Syddansk Universitet)
- Camilla Franziska Hansen (lektor i tysk, Professionshøjskolen UC Syd)
- Charlotte Keck (lærer, Københavns Åbne Gymnasium)
- Christine Friis Lippert (uddannelsesleder, Københavns Åbne Gymnasium)
- Frida Klevenhaus (studentermehhjælp, forlaget Alinea)
- Gro Caspersen (lærer, Nymarksskolen)
- Hanna Gramsbergen (forlagsredaktør, forlaget Alinea)
- Hanne Wachter (centerleder Vest, NCFE)
- Iben Schneider (formand, Fransk lærerforeningen)
- Ida Roholm (lærer, Vigerslev Alle Skole)
- Kristine Kabel (lektor i dansk, DPU, Aarhus Universitet)
- Line Krogager Andersen (postdoc, Syddansk Universitet)
- Line Olsen Lyhne (læringskonsulent for tysk, Undervisningsministeriet)
- Liselotte Lenz (læringskonsulent for fransk, Undervisningsministeriet)
- Marianne Ancker (læringskonsulent for engelsk, Undervisningsministeriet)
- Marie Rehfeld (redaktør, Gyldendal Uddannelse)
- Merete Smith-Sivertsen (underviser i dansk som andetsprog, VUC Storstrøm Erhverv)
- Mette Skovgaard Andersen (centerleder Øst, NCFE)
- Mogens Skot-Hansen (lærer, Københavns Åbne Gymnasium)
- Natascha Drachmann (ph.d.-stipendiat, Københavns Universitet/Professionshøjskolen Absalon)
- Niels Randbo Back (projektleder for fremmedsprog, forlaget Systime)
- Petra Daryai-Hansen (lektor i fremmedsprogsdidaktik, Københavns Universitet)
- Petra Klimazsyk (lektor i tysk, Professionshøjskolen Absalon)
- Roar Rimmel Gaardsøe (uddannelsesleder, Aarhus Gymnasium Tilst)
- Stine Nørgaard Klarskov (lærer, Aarhus Gymnasium Tilst)
- Tine Jensen (lærer, Nørre Fælled Skole)
- Tom Steffensen (docent i dansk, Københavns Professionshøjskole)

Arbejdsnotatet er derudover sendt til kommentering til følgende personer, der var forhindret i at deltage i workshoppen – *de opstillede anbefalinger er ikke udtryk for den enkeltes holdninger:*

- Cecilie Bogh (forlagschef, Daneklærerforeningens Forlag)
- Frank Hansen (pædagogisk leder, Skovvangskolen)
- Karen Margrethe Aarøe (lektor i tysk, Professionshøjskolen UC Syddanmark)
- Lone Wulff (formand for den nationale faggruppe i dansk som andetsprog på læreruddannelsen)
- Rita Mogensen (formand for Sproglærerforeningen)